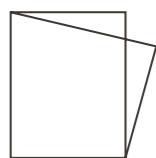

Karen Liebing Madsen, Janne Jørgensen og Jacob Graack (red.): Normkritik i pædagogisk praksis

Hans Reitzels Forlag, 2022, 360 sider

Anmeldt af Laura Østergaard Bussenius, ph.d.-studerende, Forskningscenter for pædagogik og dannelse, VIA University College

Normkritik i pædagogisk praksis er udgivet på Hans Reitzels Forlag og består af 16 kapitler inddelt i tre dele: centrale begreber, normkritik i pædagogisk praksis og erfaringer med udvikling af normkritiske miljøer. Bogen henvender sig til pædagogstuderende såvel som uddannede pædagoger, og dens hensigt er at støtte pædagogers undersøgelse af, hvilke normer, værdier, kategoriforståelser og positioner som dominerer de handlings- og udviklingsrum, som etableres for det pædagogiske felts forskellige målgrupper. Jeg vil desuden argumentere for, at flere af bogens kapitler vil kunne anvendes i læreruddannelsen og af uddannede lærere, da flere af de dilemmaer, som bogens praksiseksempler beskriver, også vil kunne gøre sig gældende i bl.a. forældresamarbejdet.

I bogens første del afgrænses begreberne normer, normkritik, kategorisering, intersektionalitet, positionering og racialisering, som alle udgør centrale og nødvendige begreber i forståelsen af normkritik som forståelses- og undersøgelsesramme. Bogen indeholder ikke et særskilt kapitel om hverken køns- og queerteori eller crip-teori, hvilket begrundes med, at det er mere presserende med et kapitel om etnicitet og racialisering i et multikulturelt samfund som det, vores pædagogiske praksis udspringer fra. Dette ræsonnement er jeg ikke nødvendigvis enig i – mere om det senere.

I del to konkretiseres flere af begreberne fra bogens første del i forskellige pædagogiske kontekster. I denne del vil jeg særligt fremhæve kapitel 8 om pædagogisk arbejde med børns seksualitet

Normkritik er ikke kun en tilgang, som kan anvendes i situationer med komplekse intersektioner men også en tilgang, vi kan bruge til at sætte **vores forudfattede antagelser** under lup.

og kropslighed i dagtilbud og kapitel 12 om normer for seksualitet på specialområdet. Disse to kapitler er særligt kompromisløse i deres argumentation for, hvorfor normkritik kan udgøre et vigtigt redskab i arbejdet med at adskille pædagogers personlige holdninger fra deres professionelle praksis ved at udfordre både læseren og pædagogerne i eksemplernes eget normativt bestemte ubehag. I denne del findes også et kapitel om normkritisk fokus i pædagoguddannelses praktikker, hvor normkritik konkretiseres som et refleksionsredskab og en undersøgelsesmetode i mødet med praksis.

I del tre præsenteres konkrete erfaringer med og udfordringer ved at anvende normkritiske perspektiver i pædagogisk praksis. Her er interessante eksempler

fra både dagtilbud- og klubområdet. Min eneste anke ved denne del er, at alle tre eksempler er fra Københavnsområdet. Det havde været interessant at møde eksempler på normkritisk praksis fra andre dele af landet, da man, når man argumenterer for en intersektionelt orienteret normkritik som i bogen her, også må forholde sig til, at også national geografi kan have betydning for, hvordan normer kommer til udtryk.

På tværs af hele bogen præsenteres en perlerække af praksiseksempler, som alle udmærker sig ved at være letforståelige, hverdagsagtige og utroligt troværdige. Når eksemplerne spænder fra aftensmadsritualer, afleveringstidspunkter og glimstrømpebukser til safespaces for queer unge, eksemplificerer bogens bidragsydere, at normkritik handler om

alle de sociale og sproglige praksisser, vi gentager med selvfølgelighed i vores hverdag, og som udelukker bestemte grupper. Normkritik er ikke kun en tilgang, som kan anvendes i situationer med komplekse intersektioner men også en tilgang, vi kan bruge til at sætte vores forudfattede antagelser under lup. Skal man f.eks. død og pine spise aftensmad ved et spisebord? Fordi eksemplerne i det store hele er så troværdige og hverdagsprægede, egner bogen sig særligt godt til en professionsrettet kontekst, hvor der sommetider kan ske et skred mellem de børn og voksne, som de studerende møder i undervisningen, og dem, de møder i praksis. Flere af praksiseksemplerne er desuden præsenteret på en måde, hvor jeg som læser kunne genkende mange af situationerne, der stigmatiseres på baggrund af, fra mit

eget liv, men som jeg aldrig selv er blevet stigmatiseret på baggrund af – sandsynligvis på grund af min hudfarve og socioøkonomiske status. På den måde synliggør bogen implicit, at vi ikke kan arbejde med normkritik uden også tænke intersektionelt.

Jeg har dog et par indvendinger mod bogen. Først og fremmest har jeg svært ved at bestemme bogens genre: Er der tale om en håndbog eller en antologi? Hvis det er tanken, at bogen skal tjene som en håndbog i normkritik, savner jeg henvisninger frem i bogen. Eksempelvis hvis kapitlet om normkritik kredser om intersektionalitet eller diskursbegrebet, så ville det være meningsfuldt at henvise til de kapitler i bogen, som behandler disse begreber. Jo længere man kommer frem i bogen, des mere henvises der bagud, og dermed bliver bogens formidling en smule inkonsekvent, hvilket for mig resulterer i genreforvirring. Bogen er skrevet i et letforståeligt sprog, begreberne formidles på en letforståelig måde, men måske en anelse for overfladisk til at bogen rent faktisk ville kunne udmærke sig som en antologi.

Ved alle kapitler findes en litteraturliste med forslag til videre læsning, hvilket også vidner om en bevidsthed hos både redaktører og bidragsydere om, at bogen kun kan anvendes som en indføring eller en overflyvning af de enkelte begreber og praksisser. Jeg savner da også mere udførlige teoretiske mellemregninger og uddybninger undervejs i min læsning, som dog kan imødekommes gennem den foreslåede videre læsning.

Jeg identificerer særligt to mangler i denne bog: Jeg er meget forundret over udeladelsen af et kapitel eksplicit om køn. Ved ikke at konkretisere bogens forståelse af køn og seksualitet risikeres det, at køn reduceres til den type af selvfølgheder, som bogen ellers tager afstand fra. Køn og kønsteori er et mangfoldigt og komplekst felt, som kalder på en specificering, da der er milevid forskel på den måde henholdsvis Beauvoir og Butler forstår denne identitetskategori.

Derudover mangler bogen en konkretisering af diskursbegrebet. Diskurs nævnes i stort set alle bogens kapitler, men specificeres aldrig i dybden. Der

mangler desuden en anerkendelse af diskurs som et sprogligt fænomen, hvor sproget udgør både det instrument, som konstituerer diskurser, og det, der kan nedbryde eller subversere dem. Diskurs etableres gennem særlige sproglige strukturer og handlemåder, og for at pædagoger såvel som lærere kan blive i stand til at kritisere diskursen, må de forstå disse strukturer.

Det nævnes flere gange i løbet af bogens kapitler, at normkritik kræver både mod og kreativitet, men jeg vil argumentere for, at normkritik også kalder på en grad af sensitivitet over for, at det kan være vanskeligt at arbejde normkritisk uden selv at etablere nye norm- og vidensregimer. Hverken dette perspektiv eller normkritikkens etiske afgrænsninger specificeres yderligere, men jeg oplever alligevel, på trods af disse mangler, bogen som et seriøst og kærkomment bud på en bog, som kan danne grundlag for en introduktion til normkritikken i det pædagogiske felt. Jeg drømmer om, at der snart må komme en lignende udgivelse målrettet lærerprofessionen, som vil være mindst lige så kærkommen.